

Julkisen talouden kestävyys ja talouden pitkän ajan kehitysnäkymät

Jaakko Kiander

VTT, dosentti

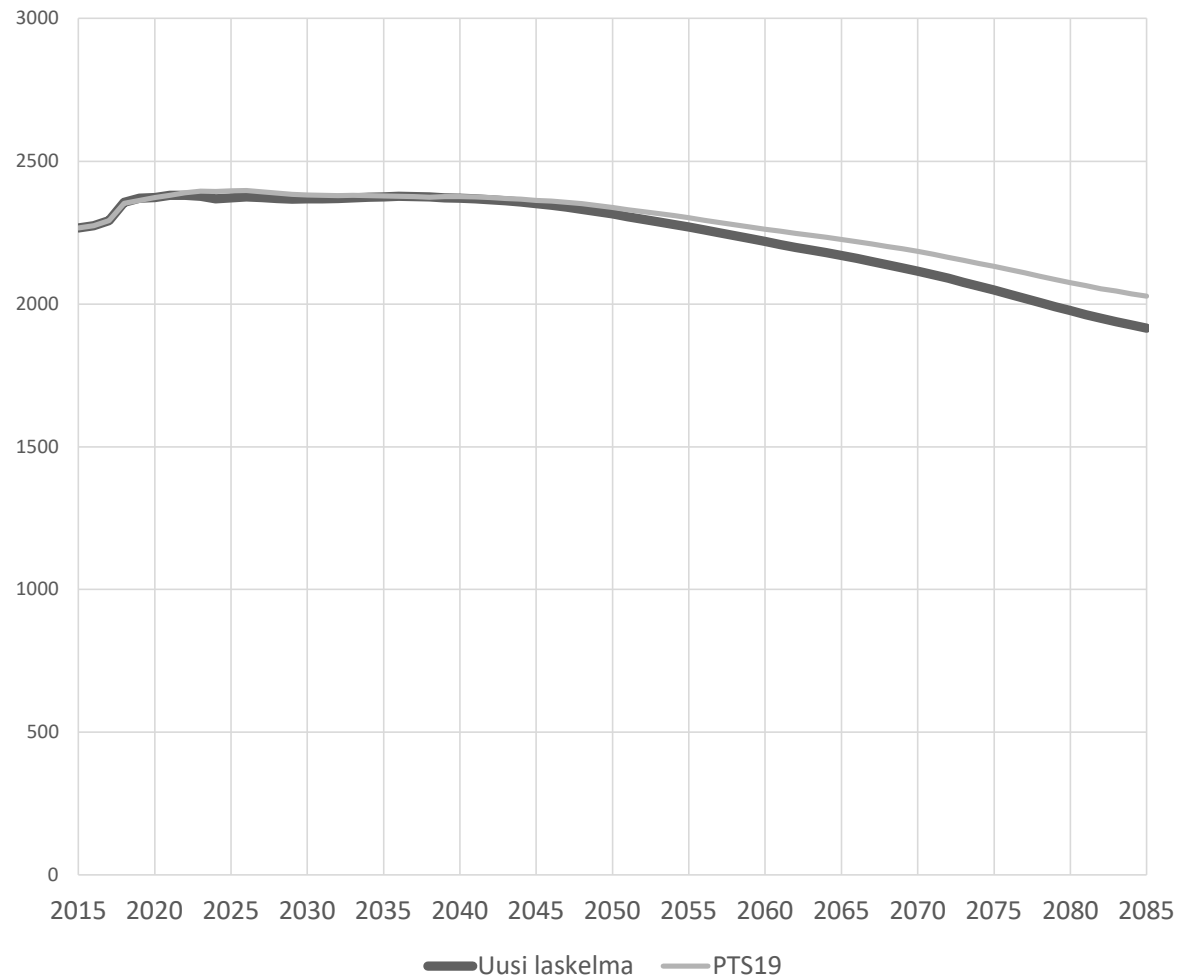
Kuntien Takauskampus 04.02.2020

Haasteet ja ongelmat: konsensusnäkemys

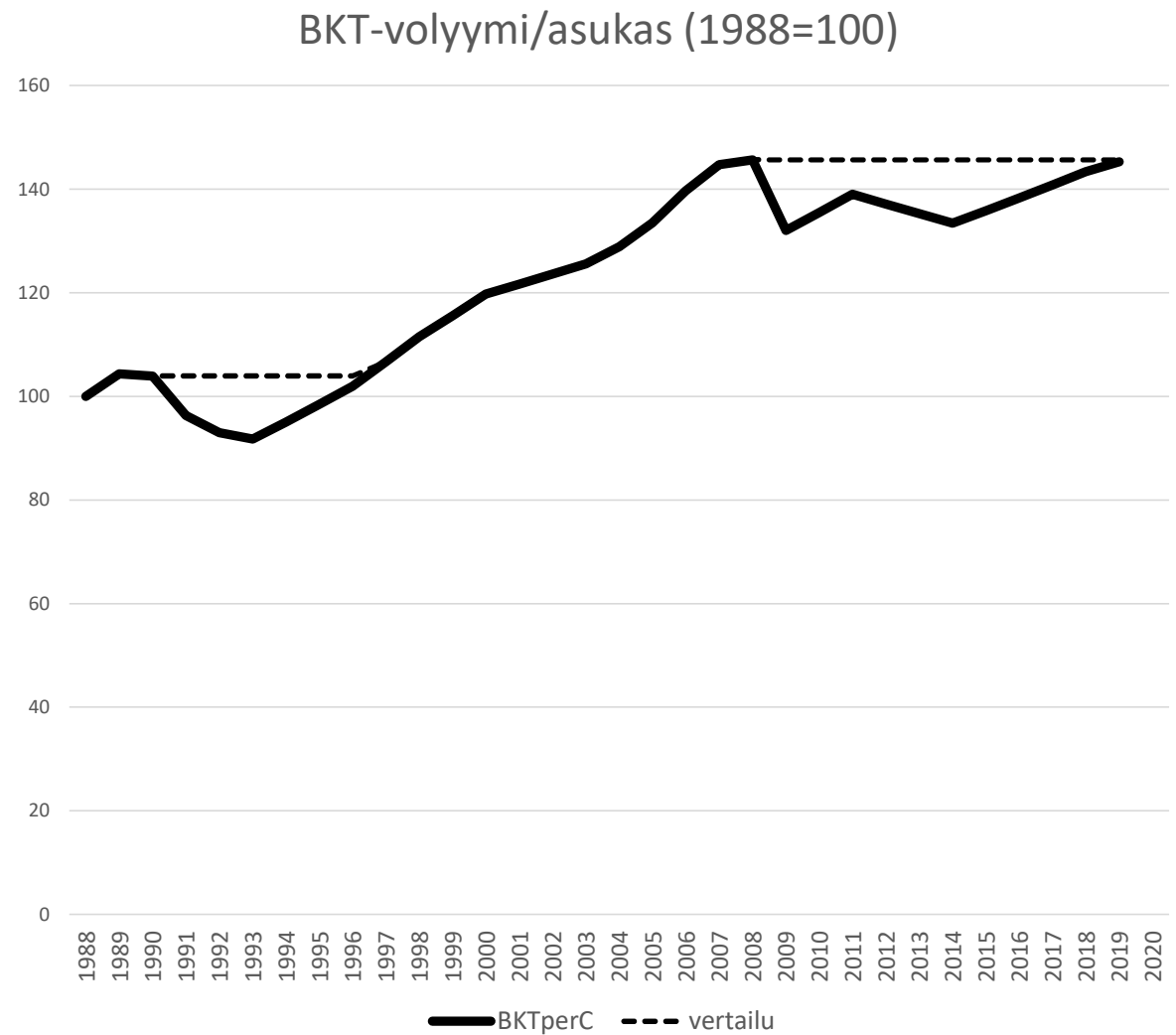
- Tämän hetken julkisessa keskustelussa suurimmat talouspolitiikan huolet ovat:
 - Työllisyysaste
 - Julkisen talouden alijäämä
- Ratkaisua haetaan työmarkkinoiden rakenteellisista uudistuksista
 - Yleinen eurooppalainen näkemys, jonka mukaan työllisyyttä voidaan parantaa (vain) kannusteisiin vaikuttavilla rakenteellisissa muutoksilla – toisin sanoen oletetaan talouden olevan täystyöllisyystasapainossa...
- Huolta lisää käynnissä oleva ikärakenteen muutos, joka heikentää huoltosuhdetta merkittävästi ja nopeasti
 - Ongelmien ei uskota ratkeavan kasvun myötä, koska yleisen uskomuksen mukaan tuottavuuden kasvu on jatkossa hyvin hidasta → niinpä työpanoksen määrä ja työllisyysaste ovat ratkaisevia muuttujia

Ikärakenteen
muutos
johtaa
työllisyyden
laskuun 2050-
luvulla

Työllisten lukumäärä (1000 henkeä), ETK:n pts-laskelma

Henkeä kohden
laskettu
reaalinen BKT
Suomessa
1988 →
ei kasvua 2010-
luvulla

Toisaalta: nykytila ei ole huono

- Makrotalouden nykytila ei ole niin hyvä kuin haluttaisiin, mutta toisaalta se on varsin kohtuullinen
 - Julkisen talouden alijäämä heikentyi merkittävästi finanssikriisin jälkeen, mutta julkisen talouden tasapaino on kohtuullisen hyvä ja lähellä euroalueen keskiarvoa (ja paljon parempi kuin USA:ssa, Japanissa, Britanniassa)
 - Julkinen velka on hallinnassa ja korkomenot lähellä nollassa
 - Vaikka politiikkakeskustelussa korostuu huoli työllisyydestä, on työllisten määrä suurempi kuin koskaan aiemmin
 - Työllisyysaste on selvästi EU-keskiarvon yläpuolella ja lähellä historiallista huippuarvoa – ja paljon parempi kuin vielä vuonna 2015 pidettiin mahdollisena

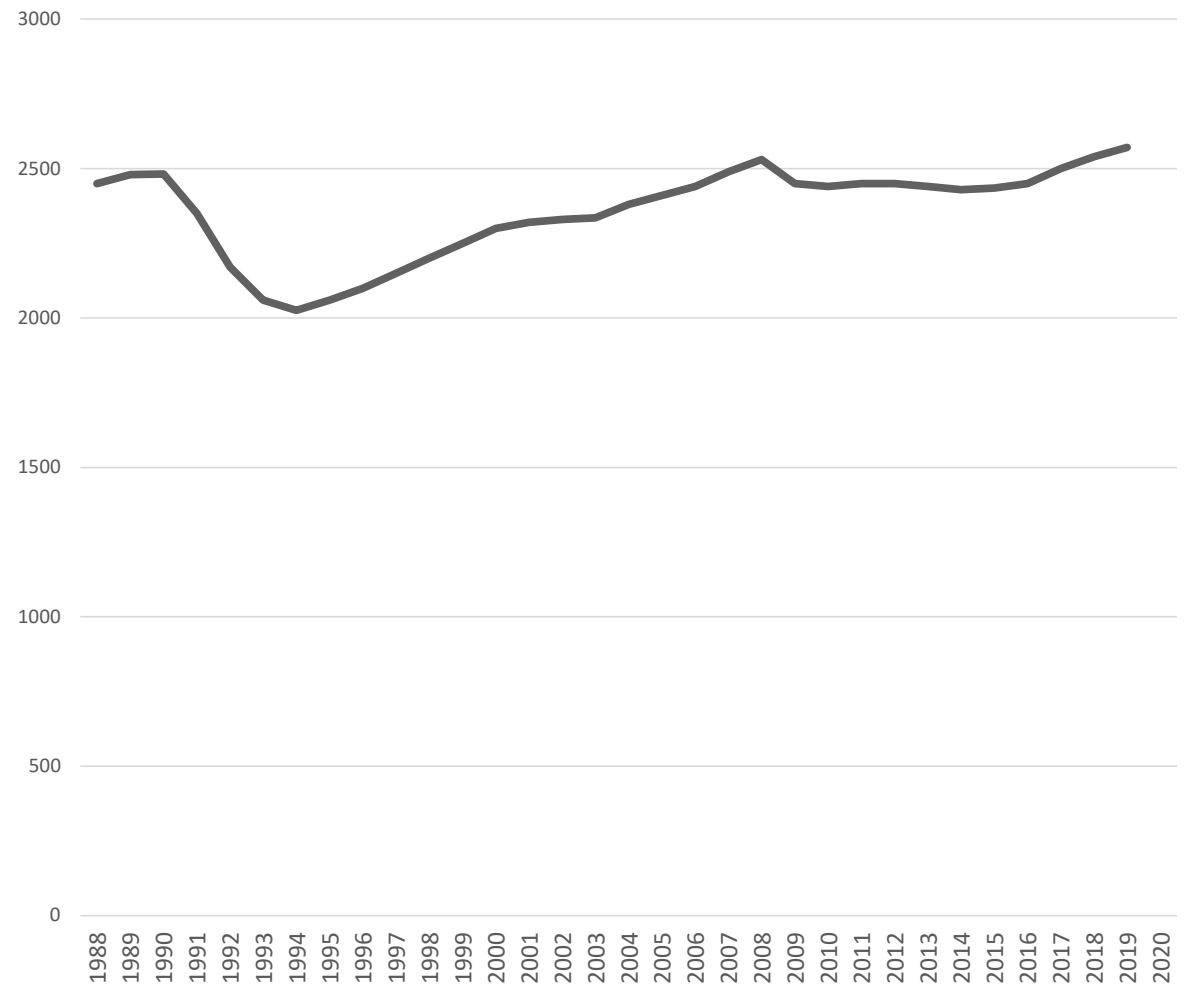
Suomen julkisen talouden jäämä supistui jyrkästi 2009, mutta on jälleen lähellä tasapainoa

Julkisen talouden jäämä, prosenttia/BKT

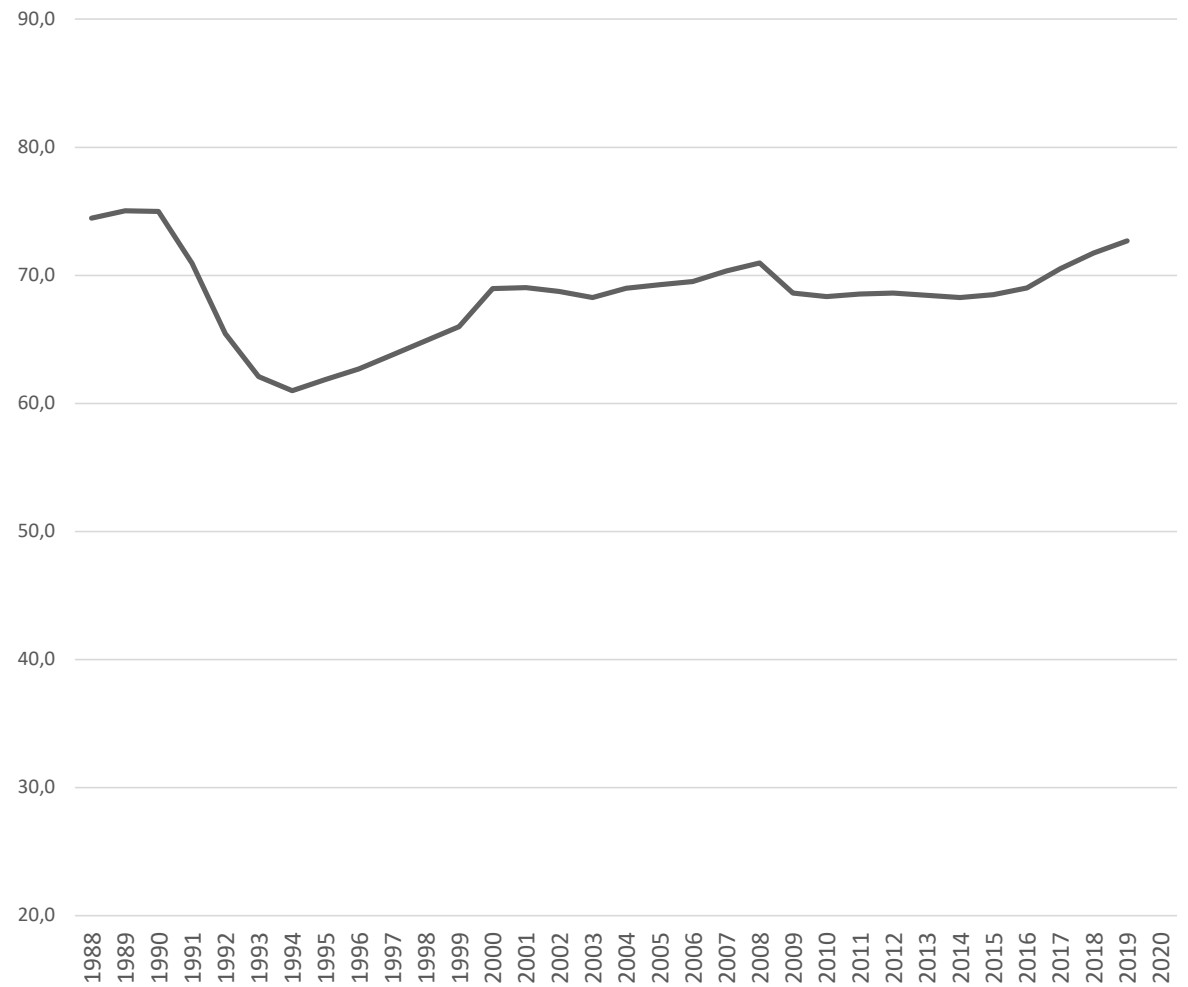
Työllisiä oli
vuonna 2019
enemmän
kuin koskaan
aiemmin

Työllisten lukumäärä, 1000 henkeä

Työllisyysaste
lähellä
huipputasoa

Työlliset/työikäiset, prosenttia

Diagnoosi: finanssikriisi ja epäsymmetriset häiriöt iskivät samaan aikaan

- Finanssikriisi iski Suomeen pahemmin kuin muihin teollisuusmaihiin
 - Investointitavaroiden vienti romahti
 - Nokian matkapuhelintoiminta ajautui kannattavuuskriisiin
- Vuoden 2009 kriisin ja sitä seuranneen eurokriisin (2011-13) vuoksi talouden kasvu jäi hyvin heikoksi
 - Lisäongelmina paperiteollisuuden ylikapasiteetti ja Venäjä-sanktiot 2014→
- Viennin supistumisesta huolimatta työllisyys pysyi kohtuullisen hyvänä, koska talouspolitiikka tuki kotimaista kysyntää (kulutusta ja asuntorakentamista)
- Lopputuloksena elintason ja työllisyyden kehitys pysyi hyvänä, mutta keskimääräinen työn tuottavuus lakkasi kasvamasta ja vaihtotase heikentyi
- Vuoden 2015 jälkeen tilanne on kuitenkin alkanut normalisoitua

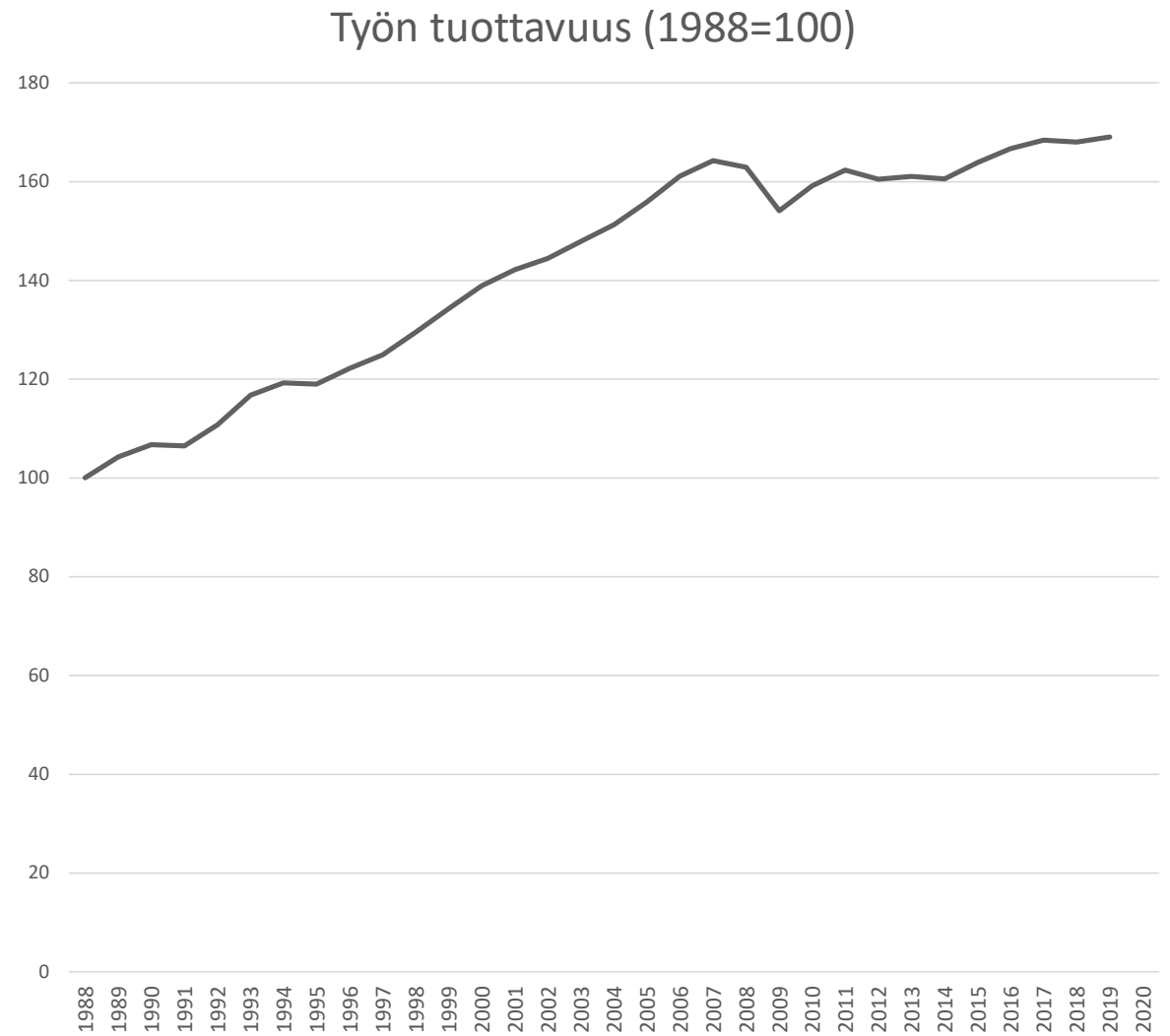
Julkisen talouden tasapaino

- Julkisen talouden tilanne tällä hetkellä ei ole kriittinen vaan pikemminkin normaali
- Näköpiirissä on kuitenkin ikääntymisestä johtuva menopaineiden kasvu
 - Valtion ja kuntien vastuulla olevien sote-menojen ennakointi on hankalaa; kehitys riippuu ikääntyneiden toimintakyvyn kehityksestä
- Julkinen talous tasapainottuu nopeasti, jos talous kasvaa – jos kasvua ei ole, tasapainotus ei onnistu
 - Ilman reaalitulojen riittävän nopeaa kasvua väestön ikääntyminen syö resurssit ja seurauksena on työikäisten tyytymättömyys ja/tai julkisen velan kasvu
- Tärkeää on työllisyyden kasvun lisäksi myös tuottavuuden kasvu
 - Työllisyyden kasvu parantaa elatusuhdetta mutta ei kasvata tulotasoa
 - Tuottavuuden kasvu on hidastunut eikä sen elpymiseen enää uskota

Miksi kasvuodotukset ovat vaatimattomia?

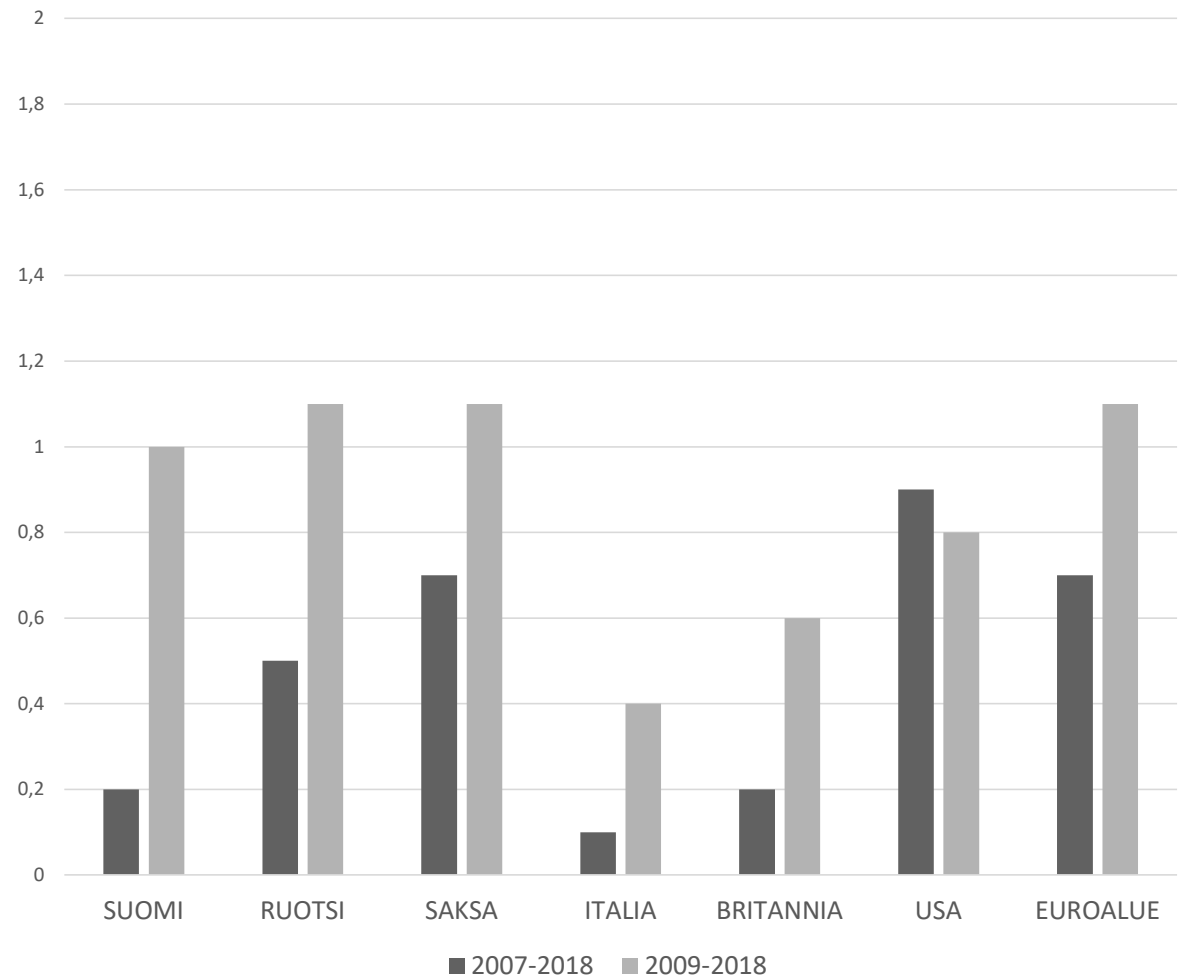
- Vuosien 2009-2015 heikko kehitys vaikuttaa odotuksiin:
 - Teollisuusmaiden hidastuneen tuottavuuskehityksen uskotaan olevan pysyvä tila
- Lisäksi kauempana tulevaisuudessa olevat tekijät kuten odotettu väestön supistuminen heikentävät pitkän ajan näkymiä
 - Työpanoksen kehitys nähdään keskeisenä kehityksen määrittäjänä
- Osin kyseessä on näköharha ja kyvyttömyys nähdä mitä tapahtuu:
 - Nokia-sektorin ulkopuolinen teollisuus on kehittynyt hyvin
 - Työn tuottavuus on laskuvaiheen jälkeen palannut kasvu-uralle
 - Työmarkkinat toimivat dynaamisesti: työllisyys on kasvanut odotettua nopeammin ja työvoiman tarjonta on kasvanut ikääntymisestä huolimatta
 - Palveluvienti on nopeassa kasvussa ja vaihtosuhte on kohentunut

Työn tuottavuuden
kehitys Suomessa
1988→:
nopeaa kasvua
seurasi stagnaatio
2008-2014

Tuottavuuden kehitys: Suomessa suurempi pudotus 2009, sen jälkeen kehitys kuitenkin lähellä Euroalueen keskiarvoa

Kumulatiivinen työn tuottavuuden kasvu eräissä maissa

Teknologinen kehitys vs. kasvuodotukset: ristiriita

- Uskomus 1: teknologinen kehitys on nopeampaa kuin koskaan aiemmin, innovaatioita ja uusia tuotteita syntyy jatkuvasti, robotisaatio tuhoaa työpaikat
- Uskomus 2: tuottavuuden kasvu 2000-luvulla tulee olemaan hyvin hidasta
- Uskomukset ovat keskenään ristiriidassa...
- ... tai sitten teknologisen kehityksen luoma potentiaali ei jostain syystä ole muuttunut tuotantopotentiaaliksi
- Pessimistinen arvio: T&K-toiminnan tuottavuus on romahtanut, suuret läpimurrot yhä harvinaisempia

Voiko tuottavuuden kasvuvauhtiin vaikuttaa?

- Mitkä tekijät vaikuttavat työn tuottavuuteen ja sen kasvuvauhtiin:
 - Tuotannon pääomaintensiivisyys (K/L, työtä korvaavat koneet)
 - Uuden teknologian käyttöönotto pääomakannan uusiutumisen kautta
 - Infrastrukturi (liikenneverkot, energia, dataliikenne)
 - Markkinoiden rakenne (kilpailu, yrityskoko, globaali työnjako)
 - Työvoiman laatu (koulutus ja osaaminen)
 - Innovaatiot (mutta 99 % innovaatioista tehdään Suomen ulkopuolella)
 - Tutkimus ja tuotekehitys

Investoinnit

- Tuottavuuden kasvattaminen ilman investointeja on vaikeaa tai mahdotonta
- Investointien kiihdyttäminen on siksi olennainen osa talouskasvun elvyttämistä ja julkisen talouden tasapainotusta
- Tarvitaan investointeja koneisiin ja laitteisiin eli pääomankannan uudistumiseen ja laajentumiseen
 - Avainasemassa yritykset ja niiden investointikannustimet
- Lisäksi käynnissä oleva rakennemuutos edellyttää investointeja uudistuvaan asuntokantaan ja liikenneinfrastruktuuriin
 - Avainasemassa julkinen sektori

Raha ei välttämättä ole ongelma

- Yrityssektorilla on hyvä rahoitusasema mutta vähän investointihaluja
 - Verokannustimet voivat auttaa kasvun käynnistymisessä
 - Kasvava talous houkuttelee lisää investointeja (animal spirits)
- Julkisen sektorin nettorahoitusasema on vahva
 - Pitkäaikaisia infrahankkeita voitaisiin periaatteessa rahoittaa lähes 0-korkoisilla 30 vuoden lainoilla
 - Esim. ratahankkeet voivat olla ilmastopolitiikkaa tukevia
 - Julkisen sektorin eri osat voivat myös rahoittaa toistensa hankkeita

Lopuksi: kasvua vai kurjuutta?

- Tulevaisuuden haasteiden redusointi pelkäsi tarjontalähtöiseksi työllisyysongelmaksi johtaa yksipuoliseen keinovalikoimaan
- Tarjontakannusteiden parantaminen heikentää perusturvaa, työntekijöiden asemaa, hidastaa tulotason kasvua ja luo ennen pitkää epävarmuutta ja tyytymättömyyttä
- Kasvuhakuinen strategia luo positiivisia tulevaisuuden mahdollisuuksia ja odotuksia

KIITOS
MIELEN-
KIINNOSTA!